

POSTANOWIENIE

Dnia 10 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Jaśkowski (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

Protokolant Anna Matura

w sprawie z odwołania J. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.

o wypłatę emerytury,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw

Publicznych w dniu 10 stycznia 2014 r.,

zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego

z dnia 23 października 2013 r.,

„czy organ rentowy wypłacając emerytury zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 roku sygn. akt K 2/12 (ogłoszonym w dniu 22 listopada 2012 roku w Dzienniku Ustaw z 2012 roku poz. 1285), których wypłatę wstrzymano od 1 października 2011 roku, obowiązany jest również do wypłaty odsetek - stosownie do art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. Dziennik Ustaw z 2009 roku nr 205 poz. 1585 ze zm.)”.

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych postanowieniem z dnia 23 października 2013 r. przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu powstałe przy rozpoznaniu apelacji następujące zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości: - „czy organ rentowy wypłacając emerytury zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 roku, sygn. akt K 2/12 (ogłoszonym w dniu 22 listopada 2012 roku w Dzienniku Ustaw z 2012 roku poz. 1285), których wypłatę wstrzymano od 1 października 2011 roku, obowiązany jest również do wypłaty odsetek - stosownie do art. 85 ust 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. Dziennik Ustaw z 2009 roku nr 205 poz. 1585 ze zm.)”.

W uzasadnieniu tak sformułowanego zagadnienia Sąd Apelacyjny stwierdził, że wynika ono z następujących ustaleń faktyczno-prawnych:

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R., po rozpatrzeniu wniosku z dnia 26 listopada 2010 r., decyzją z 16 grudnia 2010 r. przyznał J. S. emeryturę od dnia 1 listopada 2010 r. oraz podjął wypłatę tego świadczenia. Świadczeniobiorca nadal pozostawał w zatrudnieniu u dotychczasowego pracodawcy. Następnie, decyzją z dnia 3 października 2011 r., wydaną z urzędu, Zakład wstrzymał wypłatę emerytury od dnia 1 października 2011 r. - „zgodnie z art. 28 ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych ... (Dz. U. Nr 257, poz. 1126)”.

Sąd Apelacyjny przypomniał ponadto, że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 13 listopada 2011 r. (K 2/2012) - opublikowanym w dniu 22 listopada 2012 r. (Dz.U z 2012 r., poz. 1285) - orzekł, że art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z 16 grudnia 2010 r., w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Powołując się na wymieniony wyrok Trybunału Konstytucyjnego, J. S. w dniu 26 listopada 2012 r. złożył wniosek o wypłatę zawieszonych świadczeń wraz z ustawowymi odsetkami.

Postanowieniem z dnia 4 grudnia 2012 r. Zakład wznowił postępowanie i decyzją z dnia 21 grudnia 2012 r., wznowił również wypłatę emerytury od dnia 22 listopada 2012 r. oraz „uchylił decyzję z 3 października 2011 r. - w części, w jakiej dotyczy zawieszenia wypłaty emerytury od dnia 22 listopada 2012 r. Następnie decyzją z dnia 19 marca 2013 r. organ rentowy odmówił uchylecia decyzji z dnia 3 października 2011 r. „w części, w jakiej decyzja ta zawiesza, na podstawie art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726 oraz z 2011 r. Nr 291, poz. 1707) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) prawo do emerytury za okres od dnia 1 października 2011 r. do dnia 21 listopada 2012 r.”, uznając, że „wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. nie ma zastosowania do przypadających przed dniem 22 listopada 2012 r. okresów zawieszenia emerytury na podstawie przepisu art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r.”.

Na skutek odwołania wnioskodawcy od decyzji z dnia 19 marca 2013 r. Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w T. wyrokiem z dnia 14 maja 2013 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zobowiązał organ rentowy do wypłaty zawieszonych emerytury dla wnioskodawcy J. S. za okres od dnia 1 października 2011 r. do dnia 21 listopada 2012 r. wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 22 grudnia 2012 r. do dnia zapłaty.

Zdaniem Sądu Okręgowego, wnioskodawca skorzystał z przysługującego mu prawa do wznowienia postępowania administracyjnego. Z prawem i zasadnością wznowienia postępowania zgodził się organ rentowy - wznowił postępowanie na podstawie art. 145 k.p.a. Tym samym, zgodnie z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP, doszło do skutecznego wzruszenia decyzji z dnia 3 października 2011 r. Zaś przy ponownym wydawaniu decyzji należało stosować prawo obowiązujące w dniu wydania nowej decyzji. Sąd Okręgowy dodał także, iż „Przepis który był podstawą uprzedniej decyzji utracił już moc obowiązującą, tym

samym organ rentowy nie mógł go zastosować za okres od 1 października 2011 r. do dnia 22 listopada 2012 r.". Uznał więc, że stan ten, w świetle art. 85 ustawy systemowej, rodzi obowiązek wypłaty odsetek z upływem terminu przewidzianego w art. 118 ust. 1 e. i r.

W apelacji wniesionej od całości powyższego wyroku ZUS Oddział w R. zarzucił naruszenie art. 190 Konstytucji RP oraz art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S., a także art. 316 § 1 k.p.c. Apelacja zasadzała się na twierdzeniu, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego nie ma mocy wstecznej od 1 października 2011 r. Tym samym, brak podstaw do wyrównania świadczenia oraz do obciążania ZUS odsetkami z tytułu opóźnienia w wypłacie emerytury - z braku odpowiedzialności (art. 85 s.u.s.).

Sąd Apelacyjny, rozpoznając apelację organu rentowego, powziął istotną wątpliwość prawną, którą sformułował w sentencji swojego postanowienia z dnia 23 października 2013 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r., w zakresie w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest sprzeczny z wyrażoną w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasadą zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, spowodowało derogowanie z porządku prawnego zdyskredytowanych, co do swej konstytucyjności, powołanych przepisów.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że oznacza to, iż z chwilą opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw przepisy te utraciły zdolność do wymuszania określonego zachowania, zarówno przez ich adresatów, jak również przez organy stosujące prawo.

Zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji RP orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, z kolei art. 190 ust. 4 Konstytucji mówi, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z

Konstytucją umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia. Na sprzeczność obu tych przepisów zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23 czerwca 2005 r. (III CZP 35/05), stwierdzając, że art. 190 ust. 3 może uzasadniać wniosek, iż orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają skutek na przyszłość (*ex nunc*), zaś z art. 190 ust. 4 płynie wniosek przeciwny - o wstecznym działaniu orzeczeń Trybunału (*ex tunc*).

Sąd Apelacyjny wyraził równocześnie opinię, że obecnie w judykaturze dominuje jednak pogląd o wstecznych skutkach orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. W orzecznictwie sądów administracyjnych stanowisko takie wyraził Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 6 lutego 2008 r., II OSK 1745/07, stwierdzając, że przepis uznany przez TK za niekonstytucyjny ma taki charakter od samego początku, tj. od dnia jego wejścia w życie (NSA odrzuca stanowisko, że wyrok TK wywołuje skutki jedynie na przyszłość). Ku temu pogładowi skłania się również Sąd Najwyższy, który m.in. w wyroku z dnia 20 maja 2009 r., I CSK 379/08 podkreśla, że stwierdzona przez TK niezgodność z Konstytucją nie istnieje wyłącznie w chwili orzekania przez Trybunał, lecz występuje również wcześniej. Dlatego, zdaniem Sądu Najwyższego, „z dogmatycznego punktu widzenia” znaczenie ma to, odkąd w systemie prawnym pojawiła się zakwestionowana przez Trybunał Konstytucyjny norma prawna. Pozwala to przyjąć, że co do zasady, orzeczenia Trybunału mają moc wsteczną, a przyjęcie skuteczności *ex nunc* naruszałoby spójność systemową konstytucji i byłoby trudne do pogodzenia z art. 77 (prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej) oraz art. 401¹ k.p.c.

W dalszym ciągu swojego wyводу Sąd Apelacyjny zauważył, że przyjęcie poglądu o wstecznym skutku wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12, ogłoszonego w Dzienniku Ustaw z dnia 22 listopada 2012 r., stanowiącego o utracie mocy obowiązującej przepisów, na których bazował, zarówno Zakład Ubezpieczeń Społecznych, jak i sądy ubezpieczeń społecznych w postępowaniu, dokonując oceny prawnej w tego typu sprawach, w istocie rzeczy oznacza stwierdzenie sprzeczności tych decyzji i orzeczeń z treścią Konstytucji w takim rozumieniu, jakie Trybunał Konstytucyjny uznał za właściwe, co

też przesądzałyby o obowiązku wypłaty zawieszonych emerytur już od dnia 1 października 2011 r.

Odnosząc się natomiast do kwestii odsetek, Sąd Apelacyjny podkreślił, że generalny obowiązek wypłaty odsetek od nieterminowego ustalenia prawa lub spóźnionej jego wypłaty ma oparcie w konstytucyjnej zasadzie równego traktowania obywateli w państwie prawa (art. 2 i 32 Konstytucji RP), a ponadto wynika z ustawowej zasady równego traktowania ubezpieczonych (art. 2a i art. 122 ust. 3 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), a także jest pozytywnie unormowany w art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i w Artykule 1 Protokołu Pierwszego - dot. prawa do poszanowania mienia. Sąd Apelacyjny przypomniał również, że odsetki w prawie ubezpieczeń społecznych (art. 85 ust. 1 s.u.s.) przysługują w wysokości odsetek określonych przepisami prawa cywilnego, co oznacza tylko tyle, że w przypadkach nieustalenia prawa lub nieterminowej wypłaty świadczenia z ubezpieczenia społecznego jest ustawowe ograniczenie do takiego rozmiaru odsetek. Jednakże w tym zakresie organ rentowy nie odpowiada według zasad prawa cywilnego, ale według reguł obowiązujących w prawie ubezpieczeń społecznych, w szczególności nie jest zobowiązany do wypłaty odsetek w przypadkach, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności.

Sąd Apelacyjny w niniejszym postępowaniu doszedł do wniosku, że przy rozpoznaniu tej sprawy obowiązany jest rozważyć, czy i według jakich zasad oraz w jakim zakresie (od jakiej daty) Zakład Ubezpieczeń Społecznych może być obciążony odpowiedzialnością, tj. obowiązkiem wypłaty ustawowych odsetek (patrz: § 4 i 2 rozporządzenia MPiPS z dnia 1 lutego 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad wypłacania odsetek za opóźnienie w ustaleniu lub wypłacie świadczeń z ubezpieczeń społecznych - Dz.U. Nr 12, poz. 104); w związku z wcześniej wydaną decyzją na podstawie obowiązujących przepisów, które następnie zostały uznane za sprzeczne z Konstytucją RP wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

Dotychczasowa praktyka orzecznicza nie jest tu jednolita. Odnotować należy np. wyroki Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 20 marca 2013 r., III AUa

1258/12, wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 14 marca 2013 r., III AUa 1147/12, jak również wyrok Sądu Okręgowego w Przemyślu z dnia 17 czerwca 2013 r., III U 750/13 - odmawiające prawa do odsetek w związku z wypłatą emerytur za okres od dnia 1 października 2011 r. do dnia 30 listopada 2012 r., ale także przeciwne wyroki Sądów Okręgowych w: Szczecinie z dnia 3 września 2013 r., VI U 671/13, Rzeszowie z dnia 29 maja 2013 r., IV U 652/13, czy Tarnobrzegu z dnia 20 czerwca 2013 r., III U 451/13 przyznające zawieszoną emeryturę od dnia 1 października 2011 r. do dnia 21 listopada 2012 r. „wraz z ustawowymi odsetkami od daty wymagalności poszczególnych rat”.

Po przeanalizowaniu wskazanych wyroków Sąd Apelacyjny doszedł do konkluzji, że odmowa przyznania odsetek wywodzona jest z założenia, iż ZUS wydając decyzję wstrzymującą wypłatę emerytury od dnia 1 października 2011 r. działał zgodnie z obowiązującym wówczas prawem, które utraciło moc dopiero z chwilą opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w dniu 22 listopada 2012 r. Zakład nie wydał bezprawnej decyzji o wstrzymaniu ubezpieczonym wypłaty emerytur i dlatego nie można przyjąć, że ZUS ponosi odpowiedzialność w rozumieniu art. 85 ust. 1 zd. drugie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - za opóźnienie w wypłacie emerytur.

Stanowisko przeciwne zakłada natomiast, że skoro przepis uznany za sprzeczny z Konstytucją - właśnie ze względu na swoją niekonstytucyjność i to istniejącą od początku uchwalenia - nie może być w konkretnych sprawach stosowany, to w konsekwencji koniecznym jest usunięcie skutków niekonstytucyjnego przepisu. Następstwem uznania przepisu za niekonstytucyjny - w dacie jego stosowania przez organ rentowy - jest ustalenie, że poddane kontroli czynności organu rentowego, zostały podjęte z naruszeniem prawa i to naruszenie należy uznać za błąd organu rentowego, co przesądza o odpowiedzialności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (por. również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2011 r., I UK 332/10).

Modyfikacją powyższego stanowiska jest pogląd, że dopiero po opublikowaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 13 listopada 2011 r. (w dniu 22 listopada 2012 r.) zaistniała ostatnia okoliczność umożliwiająca organowi rentowemu wydanie prawidłowej decyzji - w rozumieniu art. 118 ust. 1 ustawy

emerytalnej - i od tej daty Zakładowi należy liczyć 30 dni do wydania właściwej decyzji, po upływie których, czyli od 22 grudnia 2012 r., ZUS ponosi odpowiedzialność za niewypłacone świadczenia (tak np. wyrok SO w Tarnobrzegu z 27 czerwca 2013 r., III U 538/13, a także wyrok SO w Szczecinie z 3 września 2013 r., III U 671/13 - zgodnie z art. 85 ust. 1 s.u.s.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, również orzecznictwo Sądu Najwyższego nie jest jednoznaczne w kwestii wykładni i zastosowania art. 85 ust. 1 s.u.s. (porównując chociażby poglądy wyrażone w wyrokach i uzasadnieniach: z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 159/04, z dnia 7 kwietnia 2010 r., I UK 345/09 czy z dnia 7 października 2004 r., II UK 485/03, z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96 i z dnia 20 sierpnia 2003 r., II UK 394/02). Stąd potrzeba jasnej wykładni i ujednoliczonego zastosowania (podejmowana już przez tut. Sąd w analogicznej sprawie sygn. III AUr 26/96 - sygn. SN: II UR 5/96) art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że decyzja o zawieszeniu wypłaty emerytury na rzecz ubezpieczonego J. S. (z dnia 3 października 2011 r.) od dnia 1 października 2011 r. była zgodna z formalnie obowiązującym wówczas prawem. Natomiast od dnia 22 listopada 2012 r., tj. od ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. - K 2/12 - odmowa wypłaty emerytury za czas od 1 października 2011 r. była już niezgodna z prawem. Zakładając, że niezgodna z prawem byłaby również decyzja z dnia 19 marca 2013 r. (która jest przedmiotem odwołania rozpatrywanego w sprawie), to zasadnym byłby wówczas wniosek, iż odmowa wypłaty świadczenia po dniu 22 listopada 2012 r. (czyli po publikacji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego) była bezprawna, a tym samym wydanie niezgodnej z prawem decyzji z dnia 19 marca 2013 r. byłoby okolicznością, za którą, zdaniem Sądu Apelacyjnego w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę, Zakład Ubezpieczeń Społecznych ponosi odpowiedzialność, albowiem od dnia ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego organ rentowy miał już wszystkie potrzebne dane pozwalające na wydania decyzji zgodnie z prawem, podczas gdy po stronie świadczeniobiorcy J. S. nie występował już jakikolwiek obowiązek wykazywania okoliczności uzasadniających jego wnioski o wypłatę zawieszono świadczenia, tzn. obciążających wnioskodawcę (por. uzasadnienie wyroku Sądu

Najwyższego z dnia 27 września 2002 r., II UK 214/02 oraz z dnia 22 kwietnia 2004 r., III UA 1/04, a zwłaszcza wyrok z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 159/04).

Powołując się na przytoczone wyżej argumenty, Sąd Apelacyjny dodał jedynie, że zawarte w art. 85 ust. 1 s.u.s. określenie: „nie ustalił prawa do świadczenia” oznacza również niewydanie w terminie decyzji o wypłacie świadczenia (por. odpowiednio: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2011 r., II UK 52/11). W konkurencji dwóch dóbr; ochrony Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i ochrony ubezpieczonych - pierwszeństwo trzeba przyznać, według Sądu Apelacyjnego, tym drugim.

Sąd Apelacyjny w sposób zdecydowany wyraził również pogląd, że nie może być przenoszone indywidualnie na ubezpieczonych ryzyko niekompetentnego funkcjonowania organów władzy państwowej - tu władzy ustawodawczej. Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest wprawdzie organem władzy państwowej, ale jest państwową jednostką organizacyjną dysponującą Funduszem Ubezpieczeń Społecznych powołanym do realizacji zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych i nadzorowaną przez ministra ds. zabezpieczenia społecznego (art. 51 s.u.s. i art. 68 ust. 1 p. 1 lit. b w zw. z art. 66 ust. 4 s.u.s.). W imieniu państwa wykonuje on zadania mające zagwarantować obywatelom prawo do zabezpieczenia społecznego (art. 67 Konstytucji RP), z czego należy wnosić, że błędy wywołane wadliwym prawem z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz decyzje ostateczne uznane za bezprawne nie mogą stanowić dla Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ostatecznego usprawiedliwienia dla pozbawienia ubezpieczonych należnych im świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Dlatego też, zdaniem Sądu Apelacyjnego, zasadne byłoby przyjęcie, że stanowisko Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jest nieprawidłowe, a żądanie wypłaty wstrzymanych świadczeń wraz z odsetkami od dnia 13 listopada 2012 r. winno być uwzględnione. Tak też uczyniono po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 października 1993 r., K 14/92, stwierdzającym niezgodność z Konstytucją art. 7 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o zmianie niektórych ustaw dotyczących zatrudnienia oraz zaopatrzenia emerytalnego (Dz.U. Nr 84, poz. 426) (v. wyjaśnienie wiceprezesa ZUS z dnia 21 marca 1996 r. - znak: KSE-11-752-3/96 oraz zarządzenie Ministra Finansów z dnia 20 marca 1996 r. w

sprawie zaniechania ustalania i poboru dodatku dochodowego od osób fizycznych - od jednorazowej wypłaty, łączenia z odsetkami, zaległej waloryzacji emerytur i rent za marzec 1992 r.).

Zaś o wadze postawionego problemu najlepiej świadczy fakt, że dotyczy on ponad 32 tys. emerytów, a jego wartość szacowana jest na ok. 900.000.000 zł (wg informacji prasowych).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wstępnie Sąd Najwyższy uznaje za niezbędne przypomnieć, że art. 390 § 1 k.p.c. przyznaje sądowi rozpoznającemu sprawę w drugiej instancji możliwość przedstawienia tego zagadnienia do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu w wypadku powstania zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości. Instytucja ta, prowadząca do związania sądów niższej instancji w danej sprawie poglądem Sądu Najwyższego, zawartym w uchwale, jest wyjątkiem od konstytucyjnej zasady podległości sędziego tylko Konstytucji i ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej) i reguły samodzielnego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd właściwy. Ze względu na tę wyjątkowość, przesłanka stosowania art. 390 § 1 k.p.c. powinna być wykładana ściśle. Zagadnienie prawne, stanowiące przedmiot pytania sądu drugiej instancji, musi zatem odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1. być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2. być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3. pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą tak, by udzielenie odpowiedzi na postawione pytanie ułatwiło sądowi odwoławczemu podjęcie decyzji jurysdykcyjnej co do istoty sprawy

(por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 1998 r., III CZP 35/98, LEX nr 519292; z dnia 30 maja 2003 r., III CZP 30/03, LEX nr 109444; z dnia 25 czerwca 2008 r., III CZP 49/08, LEX nr 437197; z dnia 17 kwietnia 2009 r., III CZP 10/09, LEX nr 496383; z dnia 9 lipca 2009 r., III CZP 38/09, LEX nr 518116; z dnia 12 sierpnia 2009 r., II PZP 8/09, LEX nr 529760 i z dnia 22 października 2009 r., III CZP 75/09, LEX nr 532090) i 4. dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście poważne wątpliwości, gdyż użycie przez ustawodawcę przymiotnika kwalifikującego oznacza, że w razie powstania wątpliwości pierwszego stopnia, tj. zwykłych, sąd drugiej instancji obowiązany jest rozwiązać je we własnym zakresie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2005 r., III CZP 68/05, LEX nr 175457). Z jednej strony, przedstawione w opisanym trybie zagadnienie prawne nie może mieć charakteru teoretycznego, oderwanego od okoliczności rozpoznawanej sprawy tak, by odpowiedź na nie była zbędna dla rozstrzygnięcia sporu, gdyż rozważanie problemów natury teoretycznej jest domeną nauki prawa (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2008 r., III CZP 42/08, LEX nr 420375 i z dnia 22 maja 2009 r., III CZP 23/09, LEX nr 508838). Musi zatem istnieć związek przyczynowy pomiędzy zadaniem przez sąd drugiej instancji pytaniem prawnym a podjęciem decyzji w sprawie, w której powstały poważne wątpliwości (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 sierpnia 1996 r., III CZP 91/96, OSNC 1997 nr 1, poz. 9; z dnia 13 kwietnia 2000 r., III CZP 39/99, LEX nr 51656; z dnia 9 czerwca 2005 r., III CZP 31/05, LEX nr 180857 i uchwała z dnia 23 września 2004 r., III CZP 48/04, OSNC 2005 nr 9, poz. 153). Z drugiej jednak strony, instytucja zagadnień prawnych służy rozstrzygnięciu wątpliwości o charakterze jurydycznym, a nie wspieraniu sądu orzekającego w dokonywaniu ustaleń. Nie wszystkie też wątpliwości prawne usprawiedliwiają podejmowanie uchwały na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., lecz tylko takie, które kształtują podstawę prawną rozstrzygnięcia, a zagadnienie prawne przedstawione Sądowi Najwyższemu nie może sprowadzać się do pytania o sam sposób rozwiązania konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2007 r., II CZP 163/06, LEX nr 260397; z dnia 10 maja 2007 r., II UZP 1/10, OSNP 2008 nr 3-4, poz. 49; z dnia 9 kwietnia 2008 r., II PZP 5/08, OSNP 2009 nr 15-16, poz. 203 i z dnia 5 listopada 2009 r., II PZP 11/09, LEX nr 551886).

Przedstawione przez Sąd Apelacyjny zagadnienie prawne nie odpowiada powyższym wymaganiom. Sąd ten nie ma wątpliwości, że w świetle aktualnych poglądów judykatury skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego orzekającego o niezgodności z Konstytucją RP przepisu bądź przepisów ustawowych winien nastąpić *ex tunc*, co w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy winno prowadzić do wniosku, że organ rentowy ma obowiązek wypłaty emerytury za cały okres, w którym wypłata tego świadczenia była wstrzymana (to znaczy za okres od dnia 1 października 2011 r.). Wątpliwości Sądu drugiej instancji sprowadzają się zaś wyłącznie do tego, czy owa wypłata powinna obejmować również odsetki ustalone stosownie do art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Kategorie sposób sformułowania przez Sąd Apelacyjny zagadnienia prawnego wskazuje przy tym, że z jednej strony zamiarem Sądu pytającego jest nie tyle chęć otrzymania uniwersalnej odpowiedzi na zawarte w tym zagadnieniu pytanie, co w istocie uzyskanie rozstrzygnięcia konkretnego sporu zawisłego przed tym Sądem, z drugiej zaś odpowiedź na to pytanie nie budzi poważnych, a więc kwalifikowanych wątpliwości, które wymagałyby zaangażowania Sądu Najwyższego, lecz co najwyżej takie, które Sąd pytający obowiązany jest rozwiązać we własnym zakresie. Wypada zauważyć, iż Sąd Apelacyjny wprost pyta jedynie o to, czy organ rentowy „obowiązany jest również do wypłaty odsetek – stosownie do art. 85 ust. 1 ustawy (...) o systemie ubezpieczeń społecznych (...). Wymaga natomiast podkreślenia, że wymieniony przepis z jednej strony stanowi jedyną w prawie ubezpieczeń społecznych podstawę prawną żądania przez ubezpieczonych od organu rentowego odsetek za zwłokę w ustaleniu i wypłacie świadczeń z ubezpieczeń społecznych, natomiast z drugiej strony (jak każdy inny przepis prawa materialnego) znajduje zastosowanie w konkretnej sprawie wówczas, gdy ustalone w niej okoliczności faktyczne pozwalają na dokonanie subsumcji, to jest na przyporządkowanie tych ustaleń hipotezie rozważanego przepisu. Jeśli zatem owe ustalenia faktyczne pozwalają na przyjęcie tezy, że organ rentowy – w terminach przewidzianych w przepisach określających zasady przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych lub świadczeń zleconych do wypłaty na mocy odrębnych przepisów albo umów międzynarodowych – nie ustalił prawa do świadczenia lub nie wypłacił tego świadczenia, to niewątpliwie jest

zobowiązany do wypłaty odsetek od tego świadczenia w wysokości odsetek ustawowych przewidzianych przepisami prawa cywilnego. Nie dotyczy to jednak przypadku, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności.

W przedstawionych okolicznościach Sąd Najwyższy, rozstrzygając przedstawione mu zagadnienie prawne sformułowane w sposób zaprezentowany przez Sąd Apelacyjny, mógłby więc co najwyżej udzielić odpowiedzi twierdzącej, z której wynikałoby jednak tylko tyle, że organ rentowy, również wtedy, gdy wypłaca emerytury „zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. sygn.. akt K 2/12”, jest obowiązany do wypłaty odsetek – stosownie do art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych – jeśli w okolicznościach faktycznych konkretnej sprawy zostaną spełnione wszystkie przesłanki uzasadniające zastosowanie tego przepisu.

Niezależnie od powyższych argumentów przeciwko podjęciu przez Sąd Najwyższy uchwały rozstrzygającej przedstawione mu zagadnienie prawne przemawia i to, że Sejm RP na posiedzeniu w dniu 13 grudnia 2013 r. uchwalił ustawę „o ustalaniu i wypłacie emerytur, do których prawo uległo zawieszeniu w okresie od dnia 1 października 2011 r. do dnia 21 listopada 2012 r.”, która uchwałą Senatu RP z dnia 10 stycznia 2014 r. (a więc podjętą w dniu rozprawy, na której miało być rozstrzygnięte rozpatrywane obecnie zagadnienie prawne) przyjął tę ustawę bez poprawek. Oznacza to, że wymieniona ustawa, po jej podpisaniu przez Prezydenta RP i po upływie 14 dni od jej ogłoszenia w Dzienniku Ustaw (art. 11 ustawy), ma wejść w życie. Ustawa ta stanowi bez wątpienia reakcją Parlamentu RP na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12 i co wynika z jej art. 1 jest „klasycznym” przykładem regulacji o charakterze epizodycznym, określającym zasady ustalenia i wypłaty emerytury, do której prawo zostało zawieszona na podstawie art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726, z 2011 r. Nr 291, poz. 1707 oraz z 2012 r. poz. 1285) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1440, 1717 i 1734), w okresie od dnia 1 października 2011 r. do dnia 21 listopada 2012 r. Oprócz potwierdzonej już

w uzasadnieniu postanowienia Sądu pytającego zasady wypłaty (wyrównania) na rzecz uprawnionych świadczeniobiorców całej „zwieszanej emerytury” zawiera ona jednak również szczególne regulacje dotyczące wypłaty odsetek od tego świadczenia. W art. 4 ust. 2 stanowi bowiem, iż kwota zawieszanej emerytury, obliczona w sposób określony w ust. 1 (czyli jako suma emerytur w wysokości, w jakiej przysługiwałyby w okresie, o którym mowa w art. 1, to znaczy w okresie od dnia 1 października 2011 r. do dnia 21 listopada 2012 r., z uwzględnieniem ich waloryzacji), przysługuje wraz z odsetkami ustalonymi w wysokości odsetek ustawowych, określonej przepisami prawa cywilnego, a w ust. 3 tego przepisu, że odsetki, o których mowa w ust. 2, przysługują do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Regulację tę wspiera dodatkowo art. 8 ust. 1 ustawy, zgodnie z którym emeryci, w przypadku których wypłata zwieszanej emerytury została ustalona na podstawie prawomocnego wyroku sądu, w którym sąd nie orzekł o odsetkach albo roszczenie o odsetki zostało oddalone, mogą złożyć wniosek o wypłatę odsetek od zasądzonej kwoty: 1) do dnia wypłaty – w przypadku gdy wypłata zawieszanej emerytury nastąpiła przed dniem wejścia ustawy; 2) do dnia wejścia ustawy w życie – w przypadku gdy wypłata zawieszanej emerytury nastąpiła po dniu wejścia ustawy w życie, a także ust. 2, w myśl którego do wniosku, o którym mowa w ust. 1, stosuje się przepisy art. 7 ust. 3 i 4, co oznacza, że wniosek o odsetki składa się w organie rentowym, a organ ten wydaje decyzję w terminie 60 dni od dnia wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji. Stosownie do art. 10 pkt 2 ustawy w sprawach nieuregulowanych w niej stosuje się odpowiednio, między innymi, art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz przepisy wydane na podstawie art. 85 ust. 2 tej ustawy.

Choć opisana ustawa w chwili orzekania przez Sąd Najwyższy nie stanowi jeszcze obowiązującego elementu porządku prawnego, a więc co do zasady nie powinna mieć wpływu na rozstrzygnięcie przedstawionego Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego, które oparto wszak na obowiązujących w chwili jego formułowania uregulowaniach prawnych, to jednak Sąd Najwyższy jest zdania, że nie może abstrahować od zawartych w tej ustawie uregulowań, zwłaszcza ze względu na ich szczególny i odmienny od obowiązujących w obecnym stanie prawnym, a równocześnie epizodyczny charakter. Co więcej, podjęcie w takiej

sytuacji uchwały, mimo iż odnosiłaby się ona do obecnego stanu prawnego i zawierałaby wykładnię przepisów w tym stanie prawnym obowiązujących, mogłoby (po wejściu w życie ustawy z dnia 13 grudnia 2013 r.) wprowadzać w błąd (oczywiście nie Sąd pytający, ale inne sądy borykające się z podobnymi problemami), jeśli zważyć, że rozważane w niniejszej sprawie zagadnienie prawne, analogicznie jak ustawa z dnia 13 grudnia 2013 r., również odnosi się do konsekwencji prawnych wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12 w kwestii stosowania art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Biorąc pod uwagę przedstawioną wyżej argumentację, Sąd Najwyższy zauważa więc, że *de lege lata* zastosowanie w sprawie, w której przedmiotem sporu jest między innymi prawo do odsetek za zwłokę w wypłacie emerytury, do której prawo zostało zawieszane na podstawie art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych może rodzić wątpliwości nie tyle co do możliwości stosowania tego przepisu, gdyż obowiązek jego uwzględnienia w przypadku oceny zasadności roszczenia o zapłatę odsetek za zwłokę w ustaleniu lub wypłacie świadczenia przez organ rentowy z przyczyn wcześniej podniesionych jest oczywisty, lecz w zakresie dotyczącym sposobu określenia daty, od której przewidziane w tym przepisie odsetki mogą zostać przyznane.

Rozważania w tej kwestii należy rozpocząć od przypomnienia, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12, orzekający, że art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z 16 grudnia 2010 r., w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, został opublikowany w dniu 22 listopada

2012 r. w Dzienniku Ustaw z 2012 r., poz. 1285. Zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji RP oznacza to, iż z tym właśnie dniem, skoro Trybunał nie postanowił inaczej, wymieniony wyrok wszedł w życie, a co za tym idzie wymienione w nim przepisy utraciły moc obowiązującą w zakresie określonym w tym wyroku. Słuszne jest zatem stanowisko Sądu pytającego, zgodnie z którym z chwilą opublikowania wyroku z dnia 13 listopada 2012 r. owe przepisy utraciły zdolność do wymuszania określonego zachowania, zarówno przez ich adresatów, jak również przez organy stosujące prawo.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie w pełni podziela równocześnie utrwalony w orzecznictwie pogląd o retroaktywnym skutku orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego derogujących konkretne przepisy jako niezgodne z Konstytucją RP, który należy rozumieć w ten sposób, że uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją przepis prawa nie może być stosowany przez sądy i inne organy w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału (por. postanowienie z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00, OSNAPiUS 2001 nr 10, poz. 331 oraz wyroki: z dnia 5 września 2001 r., II UKN 542/00, OSNP 2003 nr 2, poz. 36, z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 419/01, OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 58, z dnia 27 września 2002 r., II UKN 581/01, OSNP 2003 nr 23, poz. 581, z dnia 18 grudnia 2002 r., I PKN 668/01, OSNP 2004 nr 3, poz. 47, z dnia 24 stycznia 2006 r., I PK 116/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 353, czy też powołany w uzasadnieniu postanowienia Sądu Apelacyjnego wyrok z dnia 20 maja 2009 r., I CSK 379/08, OSNC 2009 nr 12, poz. 172). Pogląd ten w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy pozwala zaś uznać za w pełni uprawnione stanowisko, że w przypadku ponownej oceny uprawnień ubezpieczonego do emerytury w okresie, w którym uprawnienia te były zawieszony a wypłata świadczenia wstrzymana, ocena ta powinna być dokonywana w taki sposób, jakby przepisy powodujące wstrzymanie wypłaty nie obowiązywały.

Nie ulega jednakże wątpliwości, że w wymienionym okresie uprawnienia ubezpieczonego były ukształtowane prawomocną decyzją z dnia 3 października 2011 r., mocą której zawieszono jego prawo do emerytury oraz wstrzymano wypłatę tego świadczenia. Wypada też podkreślić, iż mimo wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 13 listopada 2012 r. decyzja ta nie utraciła mocy

obowiązującej. Bez skutecznego jej wzruszenia (uchylenia) wznowienie wypłaty emerytury przez organ rentowy, nawet w sytuacji utraty mocy obowiązującej przepisów, na których została ona oparta, nie było więc możliwe.

Naturalną konsekwencją orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, wynikająca z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP, jest to, że owe orzeczenie stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania. Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, na podstawie której została wydana decyzja organu rentowego zawieszająca prawo ubezpieczonego do emerytury i wstrzymująca wypłatę tego świadczenia od dnia 1 listopada 2011 r., nie zawiera przy tym odpowiedniej regulacji określającej wprost zasady i tryb postępowania w omawianym przypadku. Co prawda, można by rozważać zastosowanie w takiej sytuacji art. 114 ust. 1 tej ustawy, zgodnie z którym prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość, jednakże, w ocenie Sądu Najwyższego w obecnym składzie, nie jest to uprawnione. Przede wszystkim bowiem art. 190 ust. 4 Konstytucji wyraźnie odsyła w przypadku w nim określonym do przepisów określających zasady i tryb wznowienia postępowania. Tymczasem instytucja przewidziana w art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie jest wznowieniem postępowania *sensu stricto*, lecz co najwyżej „swoistym wznowieniem postępowania” (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2003 r., III UZP 5/03, OSNP 2003 nr 18, por. 442 i orzecznictwo tam powołane), ma szerszy charakter niż wznowienie postępowania i nieco odmienne od niego przesłanki. Z istoty swej służy też innym celom, pozwalając przy wykorzystaniu mniej rygorystycznych podstaw niż określone w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego podstawy

wznowienia takiego postępowania ponownie ustalić prawo do świadczeń emerytalno-rentowych lub ich wysokość. Nie jest też ograniczona jakimkolwiek terminem. Co jednak szczególnie istotne, orzeczenie, o którym mowa w art. 190 ust. 4 Konstytucji, stanowi samodzielną i szczególną podstawę wznowienia postępowania wymienioną *expressis verbis* w przepisach regulujących postępowanie zarówno sądowe (art. 401¹ k.p.c. i art. 540 § 2 k.p.k.), jak i administracyjne (art. 145a k.p.a.). Stosownie do art. 124 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w postępowaniu w sprawach o świadczenia określone w niej stosuje się zaś przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że ustawa stanowi inaczej. Za przepis, na podstawie którego może dojść do wzruszenia decyzji organu rentowego wydanej w oparciu o akt normatywny uznany orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego za niezgodny z Konstytucją, należy zatem uznać art. 145a k.p.a., w myśl którego można żądać wznowienia postępowania również w przypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą, na podstawie którego została wydana decyzja (§ 1), a w sytuacji określonej w § 1 skargę o wznowienie postępowania wnosi się w terminie jednego miesiąca od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Po złożeniu takiej skargi do organu rentowego dochodzi do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji dotkniętej opisaną wadą i zastąpienia jej decyzją uwzględniającą stan prawny, który pomija derogowaną orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego regulację. W okolicznościach faktycznych sprawy, w której zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu rozpatrywane zagadnienie prawne, zastosowanie omawianego art. 145a k.p.a. polega zatem na złożeniu przez ubezpieczonego do organu rentowego skargi (wniosku) o wznowienie postępowania zakończonego decyzją z dnia 3 października 2011 r. Po jego rozpoznaniu organ rentowy winien natomiast wznović postępowania, uchylić wskazaną decyzję i wydać nową wznawiającą wypłatę wstrzymanej emerytury z równoczesnym przyznaniem stosowanego wyrównania za cały okres, w którym wypłata świadczenia była wstrzymana, jeśli zważyć, że wstrzymanie wypłaty nastąpiło wskutek zastosowania niekonstytucyjnego przepisu, który był wszak niekonstytucyjny od chwili jego uchwalenia, a więc także w chwili stosowania przez organ rentowy.

Wydanie takiej decyzji determinuje z kolei rozważania dotyczące ewentualnego obowiązku wypłaty przez organ rentowy odsetek za zwłokę. Co już wcześniej zostało natomiast podniesione, zgodnie z treścią stanowiącego jedyną w prawie ubezpieczeń społecznych podstawę prawną żądania przez ubezpieczonych od organu rentowego odsetek za zwłokę w ustaleniu i wypłacie świadczeń z ubezpieczeń społecznych art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jeżeli organ rentowy – w terminach przewidzianych w przepisach określających zasady przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych lub świadczeń zleconych do wypłaty na mocy odrębnych przepisów albo umów międzynarodowych – nie ustalił prawa do świadczenia lub nie wypłacił tego świadczenia, jest zobowiązany do wypłaty odsetek od tego świadczenia w wysokości odsetek ustawowych przewidzianych przepisami prawa cywilnego. Nie dotyczy to jednak przypadku, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności.

Dodać wypada, że dla oceny ewentualnego przysługiwania odsetek na podstawie powołanego przepisu konieczne równoczesne zastosowanie dalszych regulacji prawnych, do których przepisu ten odsyła. W odniesieniu do stanu faktycznego sprawy, w której zostało przedstawione rozpatrywane zagadnienie prawne, są to w szczególności art. 118 ust. 1, 2, 4 i 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Przepisy te stanowią, że organ rentowy wydaje decyzję w sprawie prawa do świadczenia lub ustalenia jego wysokości po raz pierwszy w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji (ust. 1), a jeżeli w wyniku decyzji zostało ustalone prawo do świadczenia oraz jego wysokość, organ rentowy dokonuje wypłaty świadczenia w terminie określonym w ust. 1 (ust. 2). Przepisy te stosuje się zaś odpowiednio przy dokonywaniu wypłaty wynikającej z decyzji ponownie ustalającej prawo do świadczenia lub jego wysokość (ust. 4), przy czym wypłata świadczenia wynikająca z takiej decyzji następuje w najbliższym terminie płatności świadczenia albo w następnym terminie płatności, jeżeli okres między datą wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji a najbliższym terminem płatności jest krótszy niż 30 dni (ust. 5). Nie ulega wątpliwości, że powołane przepisy, jako że

regulują one ogólne zasady postępowania, znajdują zastosowanie także w odniesieniu do decyzji w przedmiocie wznowienia wypłaty świadczenia, wydawanych na podstawie art. 135 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Przy ich uwzględnieniu należy zatem dojść do wniosku, że o obowiązku wypłaty przez organ rentowy odsetek na podstawie art. 85 ust. 1 o systemie ubezpieczeń społecznych można mówić tylko wówczas, gdy organ rentowy nie wyda decyzji i nie wypłaci wstrzymanego świadczenia wraz ze stosownym wyrównaniem po upływie terminów określonych w tych przepisach liczonych od złożenia przez ubezpieczonego skargi (wniosku) o wznowienie postępowania zakończonego decyzją wstrzymującą wypłatę owego świadczenia opartą na podstawie prawnej uznanej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego za niekonstytucyjną. Okoliczność, iż zgodnie z powołanym wyżej art. 145a k.p.a. wznowienie postępowania następuje wyłącznie na wniosek ubezpieczonego powoduje zaś, że za nieuprawnione należy uznać stanowisko, zgodnie z którym termin na podjęcie przez organ rentowy takiej decyzji należałoby liczyć od dnia ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Taki sposób ustalenia terminu byłby bowiem uzasadniony tylko wówczas, gdyby organ rentowy miał obowiązek wszcząć postępowanie wznowieniowe z urzędu, a to byłoby możliwe jedynie na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Z przyczyn wcześniej podniesionych Sąd Najwyższy jest jednak zdania, że właściwą podstawę prawną wznowienia postępowania w przypadku wydania przez Trybunał Konstytucyjny orzeczenia o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi art. 145a k.p.a.

Na koniec, odnosząc się do tej części rozważań Sądu Apelacyjnego, w której analizuje on możliwość odpowiedzialności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – również w zakresie odsetek – za cały okres, w którym wypłata świadczenia była wstrzymana, Sąd Najwyższy zauważa z kolei, iż przyjęcie takiego założenia byłoby uzasadnione tylko wówczas, gdyby uznać, że decyzja organu rentowego zawieszająca prawo do emerytury i wstrzymująca wypłatę tego świadczenia stanowiła następstwo błędu tego organu w rozumieniu art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy o

emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który w judykaturze jest wprawdzie rozumiany szeroko (por. powołany przez Sąd pytający wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2011 r., I UK 332/10, LEX nr 811827 i orzecznictwo w nim przytoczone), jednakże nie obejmuje sytuacji, w której organ rentowy (w chwili wydania decyzji) działa na podstawie nie budzących wątpliwości interpretacyjnych przepisów ustawy, które bez wątpienia korzystają z domniemania konstytucyjności aż do chwili uznania ich przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją. Decyzja wydana w takich warunkach nie może też być uznana za bezprawną, gdyż podstawa prawna do jej wydania odpadła dopiero po ogłoszeniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Należy zatem uznać, że decyzja taka stanowi przypadek, w którym opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności.

W tym zakresie Sąd Najwyższy zastrzega jednak, iż jego pogląd ma wyłącznie teoretyczny charakter, albowiem kwestia ewentualnej odpowiedzialności odsetkowej organu rentowego za cały okres, w którym wypłata emerytury była wstrzymana, ze względu na wynikający z art. 384 k.p.c. zakaz *reformationis in peius*, w ogóle nie może być rozważana w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 390 § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.